

ЗВИЧАЙ ГОСТИННОСТІ В РОДИЛЬНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ

У статті автор увагу приділяє звичаю гостинності українців західних областей у родильній обрядовості.

Ключові слова: гостинність, доброзичливість, стереотипні формули, побажання.

Гостинність для українців здавна була обов'язковим компонентом їхнього способу життя. Тому не дивно, що звичай гостинності присутній у родильній обрядовості, починаючи від народин і закінчуючи пострижинами дитини. Предметом нашої уваги буде гостинність жителів сіл у західних областях України (кін. ХІХ – ХХ ст.).

В українському середовищі гостинність формувалася на основі моральних принципів доброзичливого ставлення до ближнього. Тому звичай гостинності можна уявити як діалог двох сторін, які спілкуються. І господар, і гість підпорядковуються певному етикетному сценарію, який зв'язує, обмежує їх дії і в той же час дозволяє досягнути певної мети: господарю – з повагою прийняти гостя, заслуживши цим милість Бога, повагу оточуючих, гостеві – отримати їжу, притулок і підтримку¹. Звичайно, доброзичливість, особливо під час гостин, супроводжувалася стандартними стереотипними формулами запрошень, вітань, побажань, подяк, прощань. Слід зазначити, що серцевиною будь-якої гостинності була трапеза. У родильній обрядовості таких святкових застіль було чимало.

Українська гостинність найяскравіше проявляється у комплексі тих родильних звичаїв та обрядів, які відбувались після народження немовляти і були пов'язані із провідуванням породіллі, святкуванням народин, вибору кумів, хрестин та першого постригу дитини. У цій групі обрядів можна простежити давню основу і виявити своєрідні локальні варіанти².

Власне родильні обряди починались із приходом баби-повитухи, яку запрошував чоловік відповідно до звичаю. Звертаючись до норм етикету пов'язаного з народженням, слід зауважити, що українці здавна зберігали у таємниці місце пологів. Про це могли знати лише породілля, її чоловік і баба-повитуха³. Вірили, що чим менше людей знатимуть про пологи, тим легше вони будуть проходити. Подібні вірування були також у росіян та білорусів.

Сліди давніх вірувань збереглися в українській родильній обрядовості у ХІХ – на початку ХХ ст. Продовжувала існувати віра у магічні властивості предметів господарства і побуту. Страх і нерозуміння всіх фізіологічних процесів під час вагітності сприяли розповсюдженню та виконанню магічних дій. Здавна вважалося, що жінці і дитині під час пологів загрожувала невидима сила злих духів. Вірили і у незвичайну силу погляду під час спілкування. Щоб оберігтися від лихих очей, під ліжко або під колиску клали сокиру, вугілля, глину з печі, часник, полин, чортополох⁴.

У післяродовий період здоров'я матері і дитини оберігалось від усього злого цілою низкою "оберегів". Прив'язана червона стрічка ("патриця"), пояс чи крайка до причілкового вікна виконувала крім оберегової функції ще й інформативну роль. Усі, хто йшов повз хату, знав, що тут народилася дитина⁵.

Коли утаємничені процедури допологового періоду завершувалися, давали певний знак: або вивішували на високій жердині сорочку породіллі, або, як це прийнято у верховинців Карпат, стріляли з рушниці чи розпалювали багаття. Для сусідів та родичів це слугувало сигналом,

що можна провідати породіллю. Згідно з віруваннями українців маленька дитина дуже вразлива до появи чужих людей, тому, прийшовши у гості до новонародженого, варто було дотримуватися певних правил при спілкуванні, наприклад: триматися на віддалі від немовляти, не зловживати надмірною увагою, захвалюванням, бо це могло зашкодити його здоров'ю.

Післяпологовий цикл традиційного комплексу спрямований на прийняття новонародженого в сім'ю чи громаду. У XIX – на початку XX ст. у звичаях провідування породіллі загальнопоширеною в Україні була участь тільки заміжніх жінок, допомога породіллі продуктами харчування, дотримання певних магічних засобів і забобонів⁶.

На Україні такі звичаї вшанування матері й новонародженого мали назву "родини", "одвідки", "радосник". Окремі елементи звичаю мають локальну специфіку в різних етно регіонах у частуванні гостей, врученні подарунків, примовляннях. Упродовж кількох днів після народження дитини обов'язковою нормою етикету були відвідини породіллі заміжними жінками з родини, сусідами, подругами з поздоровленнями та обов'язковим приносом продуктів: сиру, масла, калача, каші, сирих яєць.

У західних областях України провідування породіллі здійснювалося протягом двох-трьох днів після народження дитини. Запрошуючи на "родини" сусідів, говорили: "Бог дав случай, бо поки зберемося на хрестини, то ходімо, як закон велить, відсвяткуєм родини". На це запрошені у гості відповідали побажанням: "Хай великий росте!"⁷.

Відповідно до звичаю гостинності було прийнято приходити у гості з подарунком. Можна сказати, що обмін подарунками – звичайний спосіб, щоб встановити дружбу, приязнь. Власне кажучи, гостинність і сама являється своєрідною формою дарообміну тому, що господар може розраховувати на те, що незабаром і він буде у становищі гостя⁸.

На Західному Поліссі старожили згадували: "Як йшли відвідувати породіллю, то несли їй варену кашу з проса, маслом мащену, солену. Вона мала бути густа; ще й тепер примовляють: таку кашу треба зварити як на "родини" йдеш"⁹. Коли йшли відвідувати породіллю, то "брали кашу варену в чогонці (горщику) і в хустину зав'язували. Так йшли на відвідини. Коли ж йшли додому, то трохи каші залишали в горщику, щоб дитина швидко почала ходити"¹⁰. "Несли на "одвідки" "бабку" – яйця зі сметаною у печі печені, хліб, борщ і цим пригощалися у породіллі"¹¹. На Волині та Західному Поліссі, зайшовши до хати на перші "офіційні" відвідини, гості вітали батьків немовляти: "З дочкою (синочком) будьте здорові"; "З синочком (дочкою) первістком Вас"; "Здоровенькі були Ви і Ваша дитина"¹².

Увійшовши до хати породіллі, молодиці говорили: "Помагай Бог Вам! Чи живі чи здорові?". Жінки жартували: "Нехай вже на синах та на дочках виростає жир. На тобі гостинці та закладай бочки, де були сини і дочки"¹³. У Карпатах провідували породіллю не тільки заміжні жінки (як по всій території України), а також дівчата і діти. Приносили борошняні вироби, сир, кашу, яєчню, сирі яйця, курку. У кожному регіоні приносили і специфічні страви. Звичай приносити породіллі продукти і страви – вияв взаємодопомоги, доброзичливості і добросусідства.

Як уже згадувалось, неодмінним елементом звичаю родин було частування відвідувачів. Окрім традиційних страв (капусти, каші, калачів та пиріжків) їх обов'язково частували горілкою і медом. Пригощання медом переслідувало певну мету – забезпечити солодке життя новонародженому. В окремих районах мед або горілку з медом несли відвідувачки як пригощання для молодої матері. Мед мав відновити сили й здоров'я матері та принести щасливе життя немовляті¹⁴.

"Родини" не відзначалися особливою пишністю та тривалістю, щоб не порушувати спокій матері і дитини. Гості приходили, щоб засвідчити радість з приводу поповнення сім'ї, висловити побажання й обдарувати породіллю та немовля.

Передувало обряду хрестин вибирання хрещених батьків – кумів. Звичайно кумами обирали людей з добрими прикметами, які за народними віруваннями, переходили на дитину. На Поділлі "у куми" запрошував батько дитини. Могла це робити і баба-повитуха. Запрошувати кумів ідуть обов'язково з хлібом чи калачем. Згода висловлювалася тим, що господар приймав хліб, дякував і частував повитуху. Була і своя форма відмови від кумівства – неприйняття хліба з рук повитухи. Від кумівства, як і від хліба, відмовлятися вважається гріхом, тому трапляється це дуже рідко. Це могло бути у тому випадку, коли просили дівчину (яка ще не кумувала) кумувати за дівчинкою. Аналогічно – парубка за хлопчиком. За народним повір'ям,

уперше дівчина кумує лише за хлопчиком, парубок – за дівчинкою¹⁵. Бути хрещеним батьком дитині, яка народжувалась поза шлюбом вважалося за щастя.

Система подарунків-віддарунків ("дарунок дарунка чекає") особливо характерна для інституту кумівства. На хрестинах куми дарували подарунок хрещенику, потім при одруженні та в інших випадках. Коли хрещеник підростав наставляла його черга робити дарунки хрещеним батькам¹⁶.

Кум ішов на хрестини з хлібом, кума зі шматком полотна, яке звалось "крижмо". На ньому тримали дитину в церкві під час хрещення. На Тернопільщині кума, що несла дитину до хреста, перед виходом з хати брала шматок хліба з цукром за пазуху і з ним стояла під час хрещення. Повернувшись із церкви, розподіляла той хліб між усіма в хаті, починаючи з батьків немовляти, і примовляла: "Щоб тая дитина була так вам мила, як той хліб, а солодка, як цукор"¹⁷.

Деякий інший звичай повернення охрещеної дитини до хати спостерігається у Північній Лемківщині. "Як поверталися від хресту через болото, хресна у жодному випадку не могла підкапати спідницю, бо дитина була б розпусна. Як бачимо, упродовж віків народні правила пристойності зберігалися в українській обрядовості та передавалися майбутнім поколінням. З церкви дитину несла знову баба-повитуха. Коли входили до хати, то вітали породіллю: "Як ся маєте, кумо!" і кожен кум давав їй гроші, а баба, віддаючи дитину, говорила: "На Вам хресну, а вашу власну, нехай велике росте". Увійшовши в хату, мати з дитиною сідала зразу на стіл, щоб у майбутньому люди шанували новонародженого"¹⁸.

Після хрещення у домі новонародженого справляли хрестини, на яких важливе значення мала родинна трапеза. На Поділлі були й обов'язкові страви, які подавалися у певній черговості: капуста тушкована, борщ, гречана каша, печеня з пампушками, калачі для обдарування гостей. У записках В.Гнатюка про народну поживу у Східній Галичині згадувалося, що борщ з м'ясом давали на великих гостинах, хрестинах, весіллях¹⁹. На Лемківщині, як правило, після обіду сходилися куми, сусіди і родина. Оригінальністю відзначалися хрестини в селі Чашин, де куми, починаючи від найстаршого і далі, коли заходили до хати, то пили до мами по чарці горілки і давали їй гроші для дитини. А в деяких селах куми за столом складали гроші. Дяк клав на тарілку шматок хліба, вставав і звертався до всіх: "Чесні, дав Бог нашому пану господарю дитя, охрестилисьме то, як закон нам велить, однак що воно наге і убоге прийшло на той світ, будьте ласкаві дещо зложити для нього, а хто може: по дукату, по два". Ці гроші віддавали батькові та усі пили до матері²⁰.

На Поліссі для прийому гостей варили кашу, борщ, картоплю, голубці, налисники, кисіль із ягід". Під час хрестин основним ритуальним моментом були обрядові дії з кашею. На Поліссі хліб (каша, зерно) широко використовується у сімейній обрядовості аж до ХХ ст. "Бабину кашу" варять і досі. Як і колись вибирають новий горщик, добре змащують стінки маслом і варять густу (переважно пшоняну) кашу. Добре зварена каша тоді, коли кум розіб'є горщик, а вона не розсиплеться. Горщик з кашею прикрашали калиною, квітами та стрічками. Під кінець гостини баба-повитуха вносила кашу і гості торгувалися, "хто кашу буде бить", а б'є той, хто більше "грошей на кашу положить". Весь "торг" зводився до того, що найбільше грошей ложив кум і він "бив кашу". Він підносив тричі горщик з кашею над столом і за третім разом розбивав, розділяв усім присутнім по шматочку, а верхівку віддавав породіллі. Деколи верхівку каші клали немовляті під подушку, щоб зростало здорове та щасливе. Усі гроші за "кашу" віддавали породіллі для дитини "на мило", "на пелюшки", "на віночок". Черепки з горщика колись викидали на город, щоб гарбузи росли; "під поріг кидали, щоб дитина швидко ходила, бігала"²¹. У цій обрядовій дії чітко виступає магія наслідування, передача через предмет закодованої інформації-побажання.

Про частування під час хрестин на Закарпатті та Покутті інформатори розповідали: "На ірстини (хрестини) гостини давніше в хаті не робили, а після ірстин у церкві ішли на фару (в хату священика) з кумами і там гостилися"²².

Неодмінно обдарування матері і дитини на хрестинах супроводжували побажання. На Волині та Західному Поліссі матері бажали: "Як вареник повний, щоб така була породілля, що вийшло з неї, то щоб поповнилося". Особлива ж увага, звичайно, немовляті: "Як бачили у хресті, щоб так бачили у вінці"; "Хай Бог годує"; "Хай росте на щастє, на здоров'є і людям на потіху"; "Дарую цукор, щоб життя солодке було, мело, щоб мело було, гроші, щоб грошовитий був";

"Хай Бог щастя й здоров'я дає"; "Хай росте велике, хай здорове буде"; "Дай, Боже, щоб росло вам на потіху, на послугу"; "Хай росте високе на зрост, хороше на вроду"; "Щоб виселе жило і щасливе було"; "Хай росте – світ вилекій"; "Щоб орав, і косев, і поклонявся землі"; "Дарую дитенци гроши, щоб мала щічки хороши"; "Здорова росте! Людям на славу, батькам на втіху"; "Щоб дитина була багата, як земля, дужа, як вода, щоб в коморі та в оборі всього було доволи"; "Роде, Боже, жето й пшанецю, а господарям – дітей копецю"; "Щоб вашому роду не було переводу"; "Суде, Боже, ще й на посаг посадовити"²³.

На Центральному та Західному Поліссі баба-повитуха прикрашала кашу цукерками, квітами. Часом (на Підляшші) це була яєчня, яку всеодно називали "кашею". Коли її урочисто подавали до столу, то гості співали:

"На столі каша стала,
Золотого вінка ждала.
Пане Степане в тебе грошей стане,
Дай роділлі на вино,
А дитятку на мило,
Щоб раненько вставало
І очки промивало"²⁴.

Подекуди й дотепер на Волині зберігся обряд "квітки" на хрестинах. "Квітку" весною, влітку та восени робили з квітів, додаючи іноді гілочку ялини, калини чи житні й пшеничні колоски. У деяких місцевостях житні колоски для хрестин заздалегідь збирали батьки майбутньої дитини, ще коли жінка була вагітною. Взимку "квітку" робили із сухих квітів, зокрема із чорнобривців. У селі Жидичин Ківецького району букетики квітів баба-повитуха (пізніше – рідна бабуся) підносила кожному гостеві на тарілці, пригощаючи водночас червоним вином, і приказувала: "Дайте мале за вилеке". Гості, кладучи на тарілку рушник чи гроші, бажали: "Хай росте здоров(а)"; "Хай росте на здоров'є, на щастя й на довге життя"; "Хай росте людям на потіху"; "Щастя, долі щасливої, на здорового коня". Баба-повитуха бажала кожному гостеві: "Даю Вам квітку, щоб наша дитина цвіла, як квітка"; Даю вам квітку, щоб добре жилося"; Щоб наша дитина була велична, як квітка на хрестинах"; "Скільки квіточок, щоб стільки було діточок". У селі Озерце Ківецького району батьків "обмивали" квіткою, вимоченою в горілці, зі словами: "Щоб дитя біле лечко мало, щоб здорове підростало"²⁵. Ми переконуємося, що саме в родильній обрядовості закладалися основи людяності, корінь духовності, фундамент особистості, передаючись через формули побажань.

На Поділлі дійство починалося тим, що бабуся обдаровувала усіх гостей калачем (кумів – двома калачами) з увіткнутою в нього квіткою калини і колосочками жита, що символізувало "на життя немовляті" і мало силу оберега. Слідкували, щоб квітка у калачі стояла рівненько, тоді дитина буде до року ходити. Баба-повитуха клала калач з квіткою на полумисок і до нього чарку горілки (в яку обов'язково додавали розігрітий мед). Підносила дар найперше старшим кумам з такими словами: "Добрий вечір, просить кум на горілочку, кума на калачик, а я на квіточку". Кум відповідає: "Дякую, бабко, але покажіть же нам путь, як горілочку п'ють". Баба бере чарку й каже: "Дай, Боже, здоров'я". Пригубивши, вона повертається до породіллі, котра наливає чарку для кума. Кум п'є за здоров'я матері і хрещеника, забирає калач і кладе на полумисок гроші, які призначаються матері за калач і бабці за квіточку. Так частують усіх гостей. Одруженим давали калач з однією квіткою, а неодруженим – з двома, щоб мали пару. Повитуха, підносячи усім по калачеві на тарілці, примовляла: "Просимо на квіточку й на горілочку, на вінце й на добре слівце. Подекуди квіткою кропили кожному гостеві обличчя. Гості дякували за калач, квітку, клали гроші, примовляючи: "бабці на капці", або ж "Спасибі, бабуню, що ви бабували, од Бога ласку мали"²⁶. Отриману квітку кожен мусів нести додому, щоб застерегтися від нещастя. У цих обрядодіях відображений світогляд наших предків, їх невіддільність від оточуючої природи.

На Поліссі завершувався хрестинний обід, тоді коли подавали кисіль. Деколи варили два киселі – білий (молочний) і червоний (з ягід). Кисіль червоний або білий молочний подавали перед тим, як вставали з-за столу. Казали – "виганяйло". Після хрестин "бабі" давали краму

на плаття або готове плаття. А кумам і "бабі" несли ще і "пирого". Але старалися це зробити, поки дитині виповниться рік. Якщо не віддали "пирого", то хрещені батьки могли не прийти на весілля²⁷.

На Лемківщині дуже своєрідними були хрестини на Великдень. Тоді куми приносили мамі писанки, "гуски-булки", бабки, коржики і мед із горілкою. Якщо в декого ще збереглися овочі – то приносили в кошику яблука, сушені сливи, віск. "Писанок дають по десять стільки, скільки вже є в тієї мами-куми старших дітей". Проте дуже гучних хрестин ніхто не справляв²⁸. На хрестини також могли запрошувати музикантів. У такому випадку гостина супроводжувалася співом і танцями, "щоби похресник був веселий"²⁹. Слід зауважити, що обряд хрестин у гірського населення Карпат не всюди супроводжувався великою гостиною, багатим частуванням гостей. Тяжке матеріальне становище спонукало селян до скромного пригощання кумів³⁰. За столом гості згадували старовину, життя колишнє і теперішнє, часто вирішували важливі життєві питання. Коли розмови вщухали, куми дякували за гостинність, бажали бабі-повитусі і новонародженому многая літа.

На Волині і Західному Поліссі етикетні вирази прощання на хрестинах подекуди поєднувались із побажаннями, наприклад: "Оставайтесь здорови! Хай росте здоровее, великее! Щоб ваша дитина не плакала, ни кричала, а спокійно собі спала". Або замінювали їх, наприклад: "Щоб ще не раз до вас Бог дав прийте на таку гостену"; "Щоб тата й маму перегнало"³¹. На Галичині, прощаючись після хрестин куми говорили: "Будьте здорові, декую вам за ваше приймане, дай вам, Боже здоровлі, похресникові зріст, а вам потіху".³²

На другий день після хрестин у поліщуків ще відбувався обід – "похрестини", коли куми та гості несли свої страви, а батьки дитини давали горілку і знову частувалися. Закінчувалися "похрестини" вшануванням баби-повитухи. Усі гості відвозили її додому. Деколи заїжджали до сільської корчми і там вона всіх частувала. Але частіше відвозили її додому, а там знову гостилися³³.

На Поділлі "похрестини" відбувалися тоді ж, але на цій гостині вже не баба, а навпаки – куми дарували бабу калачем. Дія відбувалася так само, як і на хрестинах, тільки калач готували великий і робили велику квітку. Кум приносив бабі калач на полумиску і примовляв: "День добрий вам, бабуню! Просили вас господар на горілочку, господиня на калачик, а ми на квіточку". Баба дякувала, а всі присутні кидали їй на тарілку гроші.

Через тиждень після хрестин, у неділю, відбувалися "родовини", традиція, що заховувалася майже по всій Україні, у тому числі й на Лемківщині. В обідню пору приходили хресна мати і дружина хресного батька та приносили дарунки – "жеби наше хрестя багате було" – трохи збіжжя, сир, масло, яйця, по літрі горілки. Тоді спрошували всіх кумів, і гостина повторювалася. В інших регіонах України ця повторна гостина називалася "похрестини", "на родини"³⁴, "колачини" (Гуцульщина, Буковина), "віддавати пироги" (Полісся)³⁵. Дитині виповнювався рік і відбувався обряд пострижи, який також супроводжувався святковою трапезою. Звичайно, кожне таке застілля закінчувалося словами подяки господарям. Спільне сімейне святкування урочистостей, які були пов'язані із народженням нового члена родини, мало величезний вплив на формування емоційно-психологічного клімату в сім'ї. Через етикетні формули запрошень, привітань, побажань, подяк народ відкривав перед дитиною красу людських взаємин, навчав прагнути до порозуміння, злагоди, гречності.

Говорячи про гостинність українців у родильній обрядовості, варто зазначити, що саме трапеза була її серцевиною. На прикладі застілля під час хрестин можна простежити, що склад святкової трапези мало чим відрізнявся. А кількість страв і багатство самої гостини часто залежало від матеріального становища сім'ї. Але українці, традиції гостинності яких сягають ще дохристиянських часів, мабуть, найбільшого значення надавали доброзичливості господарів. Недарма народна мудрість говорить: "Коли надувся, як сич, то гостей не клич".

Аналізуючи звичай гостинності жителів західних областей України, можна виділити ті спільні якості національного характеру, що притаманні кожному з них: доброзичливість, щирість, гречність. Тому так важливо не втратити багатівкову скарбницю правил і приписів народного етикету, що втілений у народних обрядах та звичаях.

Свої морально-етичні норми народ створював та вдосконалював протягом багатьох століть, але завжди головним в них були повага до оточуючих людей, ствердження ідеалів добра та

краси. Гостинність українців, яка завжди була обов'язковим елементом родильної обрядовості, супроводжувалася сердечними запрошеннями, люб'язними привітаннями, веселими застіллями, щирими побажаннями і подарунками. Вона несла в собі ті нетлінні людські якості, що складають духовне багатство кожного народу.

Чим більше ми ознайомлюємось з гостинністю наших пращурів, тим більше переконуємось у необхідності відродження та збереження її в наш час. Це не означає повернення назад, у минулі часи. Але збереження давньої народної доброзичливості потрібні на сучасному етапі. Нехай гостинність, пов'язана із народженням та прийняттям в сім'ю, суспільство нової людини, доповниться сучасним змістом, але залишиться її національний характер.

-
- ¹Байбурин А., Топорков А. У истоков этикета: Этнографические очерки. – Л., 1990. – С.118.
- ²Гвоздевич С. Родильна обрядовість українців // Народознавчі Зошити. – 1997. – №2. – С.122.
- ³Лазуренко В. Мудрість, дарована вікам. – Черкаси, 2004. – С.37.
- ⁴Грушевський М. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу. – К., 2001. – С.21.
- ⁵Здровега Н. Народні звичаї та обряди // Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1983. – С.239 – 240.
- ⁶Гвоздевич С. Родильні звичаї та обряди // Лемківщина: історико-етнографічне дослідження у 2-х т. – Львів, 1999. – Т.2. – С.67.
- ⁷Грушевський М. Дитина в звичаях і віруваннях... – С.25.
- ⁸Байбурин А., Топорков А. У истоков этикета... – С.112.
- ⁹Зап. 09.07.2004 р. у с. Грудки Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. від Риштовської Ганни Йосипівни 1934 р. н.
- ¹⁰Зап. 10.07.2004 р. у с. Грудки Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. від Луцик Параскевії Максимівни, 1940 р. н.
- ¹¹Зап. 11.07.2004 р. у с. Осівці Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. від Голодюк Ганни Лазарівни, 1922 р. н.
- ¹²Богдан С. Побажання в родинній обрядовості Західного Полісся і Волині // Никончук М. Велике лядо. – Житомир, 1997. – С.44.
- ¹³Родини, крестини, свадьба, похорони. / Под набл. Н.И. Костомарова. – СПб., 1877. – Т.4. – Ч.2. – С.8.
- ¹⁴Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. – К., 2000. – С.106.
- ¹⁵Там само. – С.108.
- ¹⁶Пономарьов А. Традиції гостинності // Українці: історико-етнографічна монографія у двох книгах. Кн.2. – Опішне, 1999. – С.160.
- ¹⁷Борисенко В. Обряди та звичаї в українській родині... – С.108 – 109.
- ¹⁸Гвоздевич С. Родильні звичаї та обряди... – С.69.
- ¹⁹Гнатюк В. Народна пожива і способ її приправи у Східній Галичині // Вирізка із Матеріалів до українсько-руської етнології. – Львів, 1899. – Т. 1. – С.100.
- ²⁰Гвоздевич С. Родильні звичаї та обряди... – С.69.
- ²¹Гвоздевич С. Родильна обрядовість поліщуків // Полісся України: Матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 1997. – Вип. 1. Київське Полісся. – С.168 – 169.
- ²²Кобальчинська Р. Обрядові страви на Закарпатті та Покутті // Українська родина: Родинний і громадський побут / Упор. Л. Орел. – К., 2000. – С.342.
- ²³Богдан С. Побажання в родинній обрядовості... – С.44.
- ²⁴Борисенко В. Обряди та звичаї в українській родині... – С.110.
- ²⁵Богдан С. Побажання в родинній обрядовості... – С.44 – 45.
- ²⁶Борисенко В. Обряди та звичаї в українській родині... – С.110 – 111.
- ²⁷Гвоздевич С. Родильна обрядовість поліщуків... – С.169.
- ²⁸Гвоздевич С. Родильні звичаї та обряди... – С.70.
- ²⁹Гнатюк В. Народня пожива в Галичині // Вирізка із Матеріалів до українсько-руської етнології. – Львів, 1918. – Т.18. – С.82.

³⁰Здоровега Н. Народні звичаї та обряди... – С.240.

³¹Богдан С. Побажання в родинній обрядовості... – С.45.

³²Гнатюк В. Народня пожива в Галичині... – С.18.

³³Гвоздевич С. Родильна обрядовість поліщуків... – С.169.

³⁴Сеник К. Правила приличности в товаришеской жизни для селян. – Львов, 1896. – С.59.

³⁵Гвоздевич С. Родильні звичаї та обряди... – С.70.

В статье автор большое внимание уделяет обычаю гостеприимства украинцев западных областей в родильной обрядности.

Ключевые слова: гостеприимство, доброжелательность, стереотипные формулы, поздравления.

In this paper the author spares a big attention to the custom of the hospitality in the delivery ritualism of Ukrainians of the Western region.

Key words: hospitality, kindness, stereotyped formulas, wishes.